

Kritika prostaškega uma



Komentar: Rok Svetlič

Slovenija je dežela presežkov. Tu se srečuje najvišje in najnižje. Kar zadeva zmožnost preživetja, smo med zadnjimi v Evropi. Kar se tiče podpore t. i. »alternativam« demokraciji pa v samem vrhu. Kapitalizem zavračamo kot najhujšo obliko ideologije. No, ekscesno pa se zadolžujemo ravno zaradi ničelne tolerance do posega v kapitalistični slog življenja. Smo zastavonoša boja proti totalitarizmu. Hkrati pa vrh države sedi na prireditvi, posvečeni prav čaščenju totalitarne ideologije; in to v prvi vrsti. Tak um si zasluži kritiko.

Analitika. Sleherni odnos do sveta je pretvarjanje mnogege v eno. Šolski primer, Newtonovi zakoni: mnoštvo pojavov pojasni ena zakonitost. Toda pojasnjevanje fenomenov ni le domena znanosti. Ko spoznam »karakter« prijatelja, naredim isto: mnoštvo njegovih ravnanj spravim skupaj pod en principom. Pot se nadaljuje. Pojasniti si moram, kaj pomeni zame mnoštvo prijateljstev. Nadalje, kako razumeti mnoštvo odnosov do soljudi na sploh. In naposled, kako razumeti odnos do celote bivajočega. To je eo ipso vprašanje po smislu sebe kot tu-bitu. Na to vprašanje je človek vselej imel odgovor. Izrečen je bil na ravni tistega, kar Hegel imenuje absolutni duh, na ravni umetnosti, religije in filozofije.

Naš izobraževalni sistem nas je, kar se tega tiče, naredil invalide, saj je ključni način pojasnjevanja sveta izgnal s polja resničnega. Kaj je danes resnično za dijaka, osnovnošolca? To je celica, molekula, ameba, električna napetost itd. V redu. Toda kaj nam tedaj govorijo roman Zločin in kazen, načelo svobode in enakosti, svetovne religije? Je to nekaj resničnega? Ne! – ker se tega se ne da dokazati. Projekt sovjetizacije šolstva je iz učilnic izločil vse, kar naredi človeka za človeka. Klasični jeziki so kot »buržoazni« padli najprej. Ostala omika pa se je skrčila na instrument za »splošno razgledanost«. Buldožer naravoslovja je naposled pregazil

izobraževalno vertikalno.

S tem je človek oropan svoje duhovne svobode. Ne zna zavzeti odnosa do Celote bivajočega. In s tem do sebe. Znanosti resda lahko pojasnijo vse (od mikrokozmosa do makrokozmosa), ne morejo pa zajeti Celote. Nek predmet, denimo človeka, lahko znanstveno razčlenimo v prafaktorje: opišemo molekule, ki ga sestavljajo, kemijske procese, ki se odvijajo v njem itd. Toda s tem se gibljemo diametralno nasprotno smer. Znanost je kraljestvo cause efficiens, omika pa cause finalis. Le tu lahko srečamo človeka.

Proces naravoslovnega pobebavljenja je bil tako radikalen, da ga ne opazimo več. Nasprotno, domišljavo se z višav moderne znanosti posmehujemo »zaostalosti« celotne zgodovine. Prava razsežnost prostaškosti duha ni v načinu, kako »zavrnuti« svet omike – v smislu, če bi Bog obstajal, bi ga Juri Gagarin videl. Dno je doseženo z oholostjo, ki osebi s tremi razredi ljudske šole omogoča, da se dvigne nad tisočletja omike: »nekoč so ljudje verjeli nedokazanim pravljam, midva z Einsteinom pa misliva s svojo glavo!«

Dialektika. Odnos do neskončnih predmetov je pač treba zavzeti. Tudi prostaški um ga. Prav zaletavanje v »nedokazano« je prvi način izvrševanja te potrebe. Naravoslovju – če sledimo njegovi temeljni premisi – je vseeno, če Bog obstaja ali ne. Če

je na področju humanistike možen dokaz ali ne. Zato pokroviteljstvo do humanistike implicite izreka perversno pripoznanje tistega, kar prostaški um pro forma zanika. Kadar pa prostaški um skuša odnos do Celote razviti v pozitivno držo, se povzpne največ do neomarksističnega resentimenta. Tvorijo ga abstraktni principi (»svoboda«, »solidarnost« itd.) in prazna bojevitost (»antifašizem«, boj proti »nestrpnosti« itd.). Ti ideologemi neomikano dušo poženejo v slepi fanatizem.

Vsemu hrupu navzlic so ti principi slabotni. Opišemo jih lahko z metaforo strele. Nastane kot posledica bojevitosti, zavračanja vse obstoječe omike. Občasno se ta napetost sprosti z uničevalnim udarom neba v zemljo, kot revolucionarna avantura. Čeprav udar povzroči veliko uničenje, je njegova energija daleč prešibka, da bi napajala sistem nove omike. Je pa ta udar dovolj, da nastane posvečeni kraj in miti v zvezi z njim: absolutni duh postane navzoč v svetu. Ta zahteva prakse obhajanja, kot smo ji bili priča lani, v neodplačani dvorani v Stožicah. Dogodek je bil svojevrstna mešanica liturgije, čaščenja malikov in avtogenega treninga navzočih.

Methodenlehre prostaškega uma bo izostala. Vprašanj, »kaj lahko vem, kako naj ravnam in kaj smem upati«, si nima smisla zastavljati. Dovolj je, če vzamemo v roke časopis. ●

**PODPRITE
NEODVISNE
MEDIJE!**

www.razpotja.si/donirajte